

Osnovi ekonomije – vežbe 10

Tema 46. Tržišne strukture:

- ✓ Tržišne strukture i faktori koji određuju tržišne strukture (udžbenik str. 189, vežbe 10 – tabela, 1. kolona).
- ✓ Savršena konkurencija:
 - Osnovne pretpostavke savršene konkurencije (udžbenik str. 192, vežbe 10 – tabela, 2. kolona).
 - Kriva tražnje preduzeća u savršenoj konkurenciji (udžbenik slika 13.1. pod a. na str. 193).
 - Ukupan, prosečan i graničan prihod preduzeća u uslovima savršene konkurencije (udžbenik str. 194-195).
 - Maksimiziranje profita u uslovima savršene konkurencije (udžbenik slika 13.3. na str. 198).
- ✓ Nesavršena konkurencija:
 - Monopol:
 - Osnovne pretpostavke monopola (udžbenik str. 209, vežbe 10 – tabela, 3. kolona).
 - Kriva tražnje i graničnog prihoda monopola (udžbenik slika 14.1. na str. 210).
 - Maksimiziranje profita u uslovima monopola (udžbenik slika 14.4. na str. 214).
 - Monopolska diskriminacija cena – pojam i uslovi njene pojave (udžbenik str. 216).
 - Monopolistička konkurencija:
 - Osnovne pretpostavke monopolističke konkurencije (udžbenik str. 221, vežbe 10 – tabela, 4. kolona).
 - Oligopol:
 - Osnovne pretpostavke oligopola (udžbenik str. 226-227, vežbe 10 – tabela, 5. kolona).
 - Ispupčena kriva tražnje oligopoliste (udžbenik slika 15.4. na str. 229).

Determinante tržišnih struktura	TRŽIŠNE STRUKTURE			
	Savršena (potpuna) konkurencija	Nesavršena (nepotpuna) konkurencija		
		Monopol	Monopolistička konkurencija	Oligopol
Broj proizvođača	Mnogo preduzeća u grani	Samo jedno preduzeće u grani – potpuno odsustvo konkurencije	Veći broj preduzeća u grani	Nekoliko (mali broj) preduzeća u grani
Broj kupaca	Mnogo	Mnogo	Mnogo	Mnogo
Karakteristike proizvoda	Homogen, standardizovan proizvod	Za proizvod monopoliste nema bliskih supstituta	Diferencirani proizvodi (preduzeće liči na monopol), bliski supstituti (preduzeće nema realnu moć monopola)	Homogen ili diferenciran proizvod
Pristup tržištu	Slobodan pristup – nema barijera za ulazak u granu i izlazak iz nje	Postoje barijere za ulazak u granu (strukturne i strateške barijere)	Slobodan pristup – nema barijera za ulazak u granu i izlazak iz nje	Postoje barijere za ulazak u granu (viski troškovi, postojanje regulacije, patenti/licence i sl.)
Informisanost učesnika	Nema asimetričnih informacija (savršena informisanost o tržišnim prilikama i svim bitnim aspektima poslovanja)	Asimetrična informisanost	Nema asimetričnih informacija (savršena informisanost o tržišnim prilikama i svim bitnim aspektima poslovanja)	Asimetrična informisanost (informacije o proizvodnoj tehnologiji, strategiji poslovanja i dr. ostaju neotkrivene)
Veličina proizvođača	Nema velike razlike u veličini preduzeća	Obično velika preduzeća	Nema velike razlike u veličini preduzeća	Obično jedno dominantno preduzeće i nekoliko manjih
Cena i karakteristike tržišne tražnje	Cena je parametarska veličina – preduzeća nemaju uticaj na cenu, kriva tražnje preduzeća je savršeno elastična (slika 13.1. pod a). Najpovoljnija tržišna struktura za kupce: najmanja cena i viša ponuda na tržištu.	Monopolista sam određuje cenu koja je viša nego u uslovima konkurencije, kriva tražnje je opadajuća, a graničan prihod je ispod krive tražnje (slika 14.1.). Najnepovoljnija tržišna struktura za kupce: maksimalna cena (moguća je i cenovna diskriminacija) i niža ponuda na tržištu.	Uticaj na tražnju se odvija putem necenovne konkurencije (lokacija, kvalitet, reklama i dr.).	Smanjenje cene od strane jednog oligopoliste izaziva reakcije ostalih oligopolista – ispupčena kriva tražnje oligopoliste (slika 15.4.)
Maksimizacija profita i efikasnost	Maksimizacija profita u uslovima savršene konkurencije (slika 13.3.). U dugom roku se postiže nulti profit, kao i tehnološka i alokativna efikasnost.	Maksimizacija profita u uslovima monopola (slika 14.4.). Ne postižu se ni alokativna (cene su veće od graničnog troška) ni tehnološka efikasnost (troškovi nisu minimalni).		

Zadatak 34. U tabeli su dati varijabilni troškovi (VT) preduzeća u zavisnosti od obima proizvodnje (Q). Ukoliko fiksni troškovi iznose 160, cena na tržištu 110, a preduzeće posluje u uslovima savršene konkurencije, na osnovu pravila o maksimizaciji profita odredite koji je obim proizvodnje optimalan za ovo preduzeće. Koliko iznosi profit na optimalnom obimu proizvodnje?

Q	VT
0	0
1	10
2	30
3	70
4	140
5	250
6	400
7	600

Rešenje:

Profit preduzeća (π) jednak je razlici između ukupnih prihoda (R) i ukupnih troškova preduzeća (UT).

$$\pi = R - UT$$

Pri tome, ukupni troškovi su funkcija obima proizvodnje:

$$UT = f(Q)$$

A ukupni prihodi su jednaki proizvodu cene (p) i količine proizvoda (Q):

$$R = p \cdot Q$$

Pod pretpostavkom da je cena konstantna (p=const. u uslovima savršene konkurencije) i ukupni prihodi su funkcija obima proizvodnje:

$$R = f(Q)$$

Kako su i R i UT funkcija obima proizvodnje, onda je i njihova razlika, odnosno profit, takođe funkcija obima proizvodnje:

$$\pi = f(Q)$$

Profit je maksimalan za onaj obim proizvodnje (Q) za koji funkcija profita ima ekstremnu vrednost, odnosno, za onaj obim proizvodnje za koji je prvi izvod funkcije profita jednak nuli:

$$\pi' = 0$$

$$R' - UT' = 0$$

$$R' = UT'$$

$$\frac{\partial R}{\partial Q} = \frac{\partial UT}{\partial Q}$$

Prvi izvod funkcije R po Q jednak je ceni, a prvi izvod funkcije ukupnog troška po Q predstavlja granični trošak (GT). Dakle, profit je maksimalan za onaj obim proizvodnje za koji važi:

$$p = GT$$

Kako je cena data i iznosi 110, profit preduzeća je maksimalan za onaj obim proizvodnje za koji je $GT=110$.

Granični troškovi (GT) predstavljaju promenu ukupnih troškova pri jediničnoj promeni obima proizvodnje. Dakle:

$$GT = \frac{\Delta UT}{\Delta Q} = \frac{\Delta(FT + VT)}{\Delta Q} = \frac{\Delta FT + \Delta VT}{\Delta Q}, \text{ a kako je } \Delta FT = 0, \text{ onda } GT = \frac{\Delta VT}{\Delta Q}$$

Dakle, granični trošak iznosi:

Q	VT	GT
0	0	-
1	10	10
2	30	20
3	70	40
4	140	70
5	250	110
6	400	150
7	600	200

Dakle, optimalni obim proizvodnje koji maksimizira profit iznosi $Q=5$, jer za taj obim proizvodnje važi $p=GT=110$.

Profit preduzeća (π) na optimalnom obimu proizvodnje iznosi:

$$\pi = R - UT$$

Ukupni prihodi (R) jednaki su:

$$R = p * Q = 110 * 5 = 550$$

Ukupni troškovi za $Q=5$ iznose:

$$UT = FT + VT = 160 + 250 = 410$$

Dakle, profit iznosi:

$$\pi = R - UT = 550 - 410 = \mathbf{140}$$